

Aneta Żurek

Stabilność emocjonalna warunkiem efektywnej stymulacji rozwoju dziecka

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 1,
21-24

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tujemy emocje naszych uczniów. Pamiętajmy bowiem o zdaniu Anona „Nauczyciele wpływają na wieczność, nikt nie wie, kiedy kończy się ich władza” i postarajmy się, aby przyszłość naszych uczniów była świetlana.

Katarzyna Wójcik

Bibliografia:

- Damasio A., *Descartes' Error: Emotion, Reason and the Human Brain*, 2005.
 Goleman D., *Inteligencja emocjonalna*, Poznań 1997.
 LeDoux J., *Emotional Memory Systems in the Brain*, Behavioral and Brain Research 1993/58.
Revolucja w uczeniu, Dyrden G., Jeanette Vos, Poznań 2003.
 Spitzer M., *Jak uczy się mózg?*, Warszawa 2007.
 Stern D., *The Interpersonal World of the Infant*, New York 1987.

Aneta Żurek

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
 „WOM” w Częstochowie

STABILNOŚĆ EMOCJONALNA WARUNKIEM EFEKTYWNEJ STYMULACJI ROZWOJU DZIECKA

*„W istocie najważniejszym architektem umysłu
 nie jest stymulacja poznanicza, ale emocje”.*
 Greenspan 2000

W życiu każdego z nas niezależnie od wieku emocje odgrywają ogromną rolę. Są częścią składową decyzji podejmowania lub unikania jakiejś czynności, motywują nas do określonej działalności. Wyrażają stosunek podmiotu do ludzi, rzeczy, zjawisk, bądź do siebie, swego organizmu lub własnej aktywności.

Zewnętrznym objawem emocji jest ekspresja przejawiająca się w mimice, gestach i oznakach fizjologicznych. Termin emocje może być zamiennie używany z określeniem uczucia.

Uczucia dziecka kształtują się pod wpływem doświadczeń społecznych, w szczególności doświadczeń w okresie wczesnego dzieciństwa, w relacji z osobami, które pełniły rolę najbliższych opiekunów dziecka (najczęściej rodziców).

Relacje w rodzinie, kontakt z najbliższymi, interakcje między dzieckiem a jego rodzicami, nastawienie uczuciowe do dziecka oraz ogólna atmosfera wzajemnych stosunków pomiędzy poszczególnymi członkami rodziny kształtują określony rodzaj reakcji emocjonalnych dziecka. Poczucie bezpieczeństwa i wsparcia są dziecku niezbędne, wzmacniają jego wrodzone zdolności, dają poczucie siły i wiary w swoje możliwości. Potrzebują one emocjonalnie pewnej i stabilnej sytuacji w rodzinie, by móc się skoncentrować na wydajnej pracy.

Efektywna stymulacja rozwoju jest możliwa w sytuacji stabilności emocjonalnej w rodzinie. Jeśli dziecko boryka się z obciążającym je stałym napięciem psychicznym to ograniczona jest jego zdolność do podejmowania wysiłku.

Warto pamiętać, iż uczucia są częścią nas samych, więc nie można ich tłumić, ignorować, wypierać. Dzieci przeżywają strachy i lęki, są one w dzieciństwie liczne i powszechne. Problemem stają się w momencie gdy są silne, długotrwałe i przeszkadzają w normalnym funkcjonowaniu.

Na różnym etapie rozwoju dzieci można wyróżnić następujące lęki:

- **8 miesiąc życia – 2 rok życia** boją się separacji od opiekuna,
- **2 rok życia – 4 rok życia** lęk przed zwierzętami i ciemnością,
- **4 rok życia – 6 rok życia** rozwija się wyobraźnia dziecka i w związku z tym wyobrażenia duchów, półludzkich, półzwierzęcych potworów,
- **po 6 roku życia** dzieci boją się śmierci, zranienia, naturalnych klęsk żywiołowych,
- **okres adolescencji** – okres strachu przed brakiem akceptacji ze strony grupy rówieśniczej.

Radzenie sobie ze strachem, lękiem to naturalny etap rozwojowy, pozwalający w późniejszym okresie życia radzić sobie z napotykanymi w życiu dorosłym obawami, lękami. To, czy zachowanie jest, czy nie jest oznaką zaburzenia psychicznego należy oceniać w odniesieniu do kultury oraz jego częstotliwości. Trzeba również brać pod uwagę nasilenie, częstotliwość i czas trwania zachowań oraz uwzględnić ich rolę w toku normalnego rozwoju.

U dziecka, u którego przeważają emocje nieprzyjemne, żyjącego w niestabilnej atmosferze konfliktów, klótni, wzajemnego oskarżania się, nadmiernych wymagań, krytyki, częstych kar, rozwój emocjonalny nie będzie przebiegał prawidłowo. Przedłużająca się atmosfera obciążenia psychicznego może prowadzić do powstania zaburzeń emocjonalnych m.in. nadpobudliwości psychoruchowej, zahamowania psychoruchowego.

Do przyczyn zaburzeń emocjonalnych zalicza się:

- **środowisko rodzinne:** m.in. warunki bytowe, strukturę rodziny, atmosferę w rodzinie, system wychowawczy dominujący w rodzinie oraz postawy rodzicielskie;
- **środowisko pozarodzinne:** przedszkole, szkoła;
- **sytuacje traumatyczne:** utrata bliskiej osoby, choroba, bardzo silne zagrożenie.

Niezaprzeczalnym warunkiem prawidłowej stymulacji rozwoju jest stabilność emocjonalna rodziny, czyli tego składnika środowiska naturalnego, który oddziałuje na dziecko od momentu narodzin, niekiedy przez całe życie.

Poczucie wsparcia ze strony rodziców, prawidłowe relacje między wszystkimi członkami rodziny, bliskie bezpośrednie kontakty, emocjonalne i uczuciowe zaangażowanie się członków rodziny są silnym bodźcem stymulującym rozwój. Rodzina staje się więc polem doświadczalnym, na którym rozwijane są umiejętności niezbędne dla dalszego funkcjonowania w społeczeństwie.

Stymulujące oddziaływanie rodziny na dziecko dokonuje się głównie przez:

- ♦ stałe, bliskie, bezpośrednie kontakty wzajemne wszystkich członków rodziny;
- ♦ emocjonalne i uczuciowe zaangażowanie się każdego w proces oddziaływań opiekuńczo-wychowawczych;
- ♦ stosowanie różnorodnych i urozmaiconych bodźców stymulujących zachowania i działania dzieci, umożliwiających im opanowanie sprawności manualnych, lokomocyjnych i motorycznych, przyswojenie pewnych, określonych nawyków, umiejętności, czy też niezbędnego zasobu wiedzy.

Naturalne środowisko, jakim jest dla dziecka rodzina odznacza się bogactwem składników stymulujących jego rozwój i to w wielu kierunkach i różnorodnych dziedzinach. Bardzo ważne jest, aby dostarczała ona pozytywnych bodźców i stwarzała stabilną emocjonalnie atmosferę.

Dzięki właściwej stymulacji rodzina spełnia swoje zadania wobec dziecka poprzez:

- zaspokajanie jego podstawowych, biologicznych i psychologicznych potrzeb, np. uczucia miłości, poczucia bezpieczeństwa, zapewnienia pożywienia, ubrania itp.;
- kształtowanie nowych potrzeb poznawczych, emocjonalnych i społecznych, jak: potrzeby uznania, szacunku, życzliwości, czy też chęci zdobywania wiedzy, doświadczeń życiowych itp.;
- stopniowe pokazywanie społecznych i użytkowych funkcji różnych przedmiotów;
- pośredniczenie w nadawaniu przez dziecko znaczenia przedmiotom i zjawiskom z ich otoczenia;
- umożliwienie poznania otaczającego świata i rozwijanie horyzontów poznawczych oraz opanowanie i wzbogacenie języka ojczystego;

- przydzielanie określonych zadań i obowiązków wychowawczych, wykraczających poza osobiste potrzeby dziecka, a więc: przekazuje dorobek kulturowy społeczeństwa;
- dostarczanie modeli osobowych i wzorców zachowań w konkretnych sytuacjach;
- przekazywanie określonego systemu uniwersalnych wartości etyczno-moralnych, reguł zachowań społecznych oraz obowiązujących norm prawnych;
- uczenie współżycia w grupie i umiejętności pełnienia ról społecznych.

Polem doświadczalnym, na którym dziecko zdobywa nowe umiejętności oraz wypróbuje swe możliwości i siły jest właśnie rodzina. Rodzina stosuje różnorodne sposoby stymulacji rozwoju dziecka w różnych okresach jego życia. Jedną z nich jest zabawa, jako główna podstawowa i najważniejsza forma aktywności dziecka. Podczas zabawy angażuje się emocjonalnie, doznaje przyjemności, a przy okazji uczy się i rozwija swoje umiejętności. Inny rodzaj stymulacji ze strony rodziny związany jest z pojawiającymi się u dziecka elementami zamierzonego uczenia się. Dokonuje się ono podczas zabawy, w którą jest silnie zaangażowane emocjonalnie i fizycznie.

Stymulacja rodziny w zakresie socjalizacji przejawia się w:

- angażowaniu do współdziałania podczas wykonywania prac domowych,
- zachęcaniu i inspirowaniu do podejmowania z własnej inicjatywy obowiązków i zadań wymagających wysiłku fizycznego,
- zachęcaniu do samodzielności.

Efektywna stymulacja rozwoju dziecka jest więc możliwa w warunkach stabilności emocjonalnej zapewnionej przede wszystkim przez rodzinę, czyli osoby najbardziej dla niego znaczące (silny dom – silne dziecko). Mocna pozytywna więź łącząca wszystkich członków jest gwarantem prawidłowego rozwoju dziecka. Mając wsparcie rodziny, jest ono w stanie pokonać trudności i rozwiązać każdy problem.

Rodzina stymuluje socjalizację dziecka, przekazując dzieciom normy etyczno-moralne, religijne, prawne, zwyczaje i tradycje oraz wzorce współżycia z innymi ludźmi. Jest wspólnotą emocjonalną, która ma ogromne znaczenie dla jego życia przez wszystkie lata.

Zapewnienie stabilności emocjonalnej w rodzinie, atmosfery życzliwości, wsparcia i miłości, wydaje się być niezbędnym, aby rozwój dziecka przebiegał harmonijnie.

Aneta Żurek